

RASCHKA NATHAN ATTILA

A haldokló ellátásának és a gyász folyamatának szokásrendszere egy mai faluban

Összefoglalás ♦ *Lejegyzett gondolataim középpontjában egy Nógrád megyei, 1.800 fős lakosú, mai kis falu áll. Erősen elzárt ez a település és már-már megkövesedett a társadalmi szerkezet, akárcsak a megyére jellemző típusú falvak többségében. Nemzetiségét tekintve palóc származású emberek élnek a közösségben, nem számottevő roma kisebbséggel. Általánosságban elmondható, hogy a falu felett megállt az idő; egyes vélemények szerint az elmaradott gondolkodás és társadalmi viselkedés maradt a település jellemzője. A haldoklók ellátásában a társadalmi ellátórendszerrel párhuzamosan megjelentek korunk kiegészítő ellátási gondoskodási formái.*

The Customs of Grief and Care of the Dying in a Village of Today

Abstract ♦ *A small village in Nógrád County of 1,800 people lies at the center of my recorded thoughts. The community is highly isolated and by now the societal structure is nearly ingrained, just as it is in most of the villages typical of the county. With regard to ethnicity, people of Palóc origin live in the community with an insignificant Roma population. In general it can be said that time stands still in the village; some are of the opinion that backward thinking and social behaviour remain characteristic of the community. In respect to the care of the dying, in parallel with the societal care system, modern forms of assisted care and service have appeared.*

A mobilizálható betegek az idősek klubjában kapnak ellátást, meleg ebédet és különböző programokat. A lakáshoz kötött betegek részére már működik az étkeztetés házhoz szállítással; házi távolsági riasztó szolgálat, gondozói ellátás. Ezek az ellátási formák viszont térítéskötelesek.

Jellemzően fellazultak a régen erős családi kötelékek, de még mindig általános jelenség az idősek és haldoklók lakóházuknál történő ellátása, lehetőleg életük végéig. Ezt a

szerepet a családtagok töltik be, ritkább esetben magángondozók. Mindezek pozitív jellemzők, de sajnálatosan elutasítók az érintettek és emiatt jelentős hiányt jelent a pszichés-mentális szociális gondozás, a gyógytorna, az interdiszciplináris (több szakterületet érintő) jellegű ellátási forma. Jellemző a távolságtartás, az idegenkedés, ennek következtében e szakmák megjelenésének a hiánya és igénytelensége.

A hospice ellátás maximálisan ismeretlen a közösségben. Nincs elfogadás és igény e korszerű ellátási – gondozási és ápolási formákra.

Összetett kettősség jellemzi a helyi társadalmat. A betegségekhez való hozzáállás sajátos: a falu lakói nem veszik elég komolyan a figyelmeztető egészségügyi jeleket, ahogy nem veszik tudomásul és így nem is veszik igénybe a megelőző egészségügyi szolgáltatásokat sem – mint például a tüdő- és rákszűrés különböző formáit. A kiírt gyógyszerek előírt szedését sem követik, nagyon gyakori a megtévesztésen alapuló, nem orvosi rendelvényre előírt készítmények alkalmazása.

Az étkezési szokások sajátosak, kötődnek a régi paraszti életformákhoz. Nem általános a zöldség és gyümölcs fogyasztása. Még mindig nagyon elterjedt a magán pálinka főzetés és házi bor készítése, sajnos napi szintű az alkohol fogyasztása, az ennek következtében kialakuló alkoholfüggőség alkalmatlanná teszi a hozzátartozót a rásszoruló betegről történő gondozásáról.

A haldoklókról való gondoskodásban megjelent a krónikus kórházi ellátás és a bentlakásos otthonok iránti igény. Mindez mára bizonyos szempontból, személytelenné teszi a haldoklók ellátását. Már nem látogatják úgy a barátok az idős, beteg, haldokló embereket, csak a szűkebb családi kör. Egyfajta zárkózott, képmutató magatartás a jellemző. Eltávolodtak az emberek egymástól, nem tartják már a jószomszédi viszonyt sem, inkább befelé forduló viselkedés tapasztalható. Szavakban többet állítanak az emberi kapcsolataikról, mint ami a valóságban megegyezik ezzel.

A klasszikus paraszti népi kultúra kiveszett mára, erős az elutasítás a paraszti származásuk, identitásuk iránt. Ellenben él még a temetéseken való részvétel szokása, és a templomban az elhunytért tartott misén való megjelenés. Tovább, hosszabb ideig gyászol még az idősebb korosztály és hord fekete viseletet.

A temetkezési szokások gyökeresen megváltoztak az eltelt 25 évben. Elbeszélések alapján az 1960-70 – es évekig éltek a klasszikus népi hagyományok a haldokló ellátásában és a gyász folyamatában. A betegeket háznál látták el, ha meghalt lemosdatták, ünneplőbe öltöztették és ravataloztatták, a szobájában az ágyán vagy székekre tették koporsóban, jöttek a rokonok és szomszédok stb. imádkozni és virrasztani. A pap is a háznál misézett. A

hozzátartozók feketébe öltöztek, letakarták a tükröt. Ma is élő hagyomány, hogy halott gyermekért a lélekharang egyszer, nőért kétszer, férfiért háromszor szól, és a temetés után halotti tort tartanak .

Jellemző a hadigondozotti ellátás a falu idősebb és középkorú lakosságára. Ezt a II.világháború következtében elszenvedett sérülések, veszteségek után, árvasági, özvegyi és a leszámazottak gyermeki jogon vehetik igénybe. Tartalmazza a közgyógyellátást, ingyenes utazási kedvezményt, egyes egészségügyi ellátásokat és pénzbeli járadékokat, különböző mértékben. Tekintettel a hadigondozottak irreálisan magas lélekszámára, a különböző juttatásokból befolyt összegekből már nem elegendő meg az egyszerű sírkő-állítással: jellemzően helyi státuszszimbólummá vált akár a milliós nagyságrendű gránit vagy márvány síremlékek állítása. Egyesek akár hitelből is képesek követni ezt a fajta „divatot.” Halottak napján egy sírra akár 15 – 20 mécseset tesznek, virágok nagy mennyiségével.

A régi, szerény hagyományokkal ellentétben egyfajta versengés alakult ki a mai időkre. A társadalmi mobilitás következtében a fiatalabb korosztály a jobb lakó- és munkahely érdekében külföldre vállal munkát. Sokan, ezért sem képesek gondoskodni a haldokló hozzátartozóról, akik ennek következtében kórházba vagy bentlakásos otthonba kerülnek.

A változási folyamatok következtében, a parasztból a munkás, kisebb mértékben az értelmiségi rétegbe léptek át a falu lakói. E társadalmi átrendeződés is hozzájárul ahhoz, hogy kivesztek, lassan elhaltak a betegek és haldoklók ellátására, a gyászra vonatkozó régi szokások, amelyek jellemzőek voltak a paraszti rétegre .

*

Realista leírásomban a valóságos állapotok jellemzésére, illúziók nélkül igyekeztem optimalizálni (tökéletesíteni és finomítani) a gondolataimat. Megítélésem szerint ez nyilvánvaló példája a mai falvak állapotának. Kevés a kompetens szakember részvétele a kis települések mindennapjaiban. A szakemberek részéről is hiányzik a kognitív és kreatív gondolkodás. Alul- illetve alacsonyan képzettek, hiányzik a megfelelő szakmai tapasztalatuk. Hiányos az interdiszciplináris szakmai munka, valamint a kellően empátikus magatartás.

Összefoglalva: szükséges lenne a változtatás iránti igény felkeltése az emberekben, a hétköznapi gondolkodás részévé tenni a változtatás igényét, az emberi méltóság visszaadását életünk utolsó útján.. Az állam által szervezett formában megjelenő hospice gondozás bevezetése legalább a falvak közelében lévő kis városokban lenne szükség. A kis településeken hatásos lenne a közösségi fórumok szervezett felvilágosító munkája, a hospice ellátás jelentőségéről és hatékonyságáról.

Régi bölcselet: sírva jöttél a világra, körötted mindenki mosolygott, próbálj meg úgy élni, hogy mosolyogva távozz, és körötted mindenki sírjon.

Indiai mondás: „Élj úgy, hogy mindig az az utolsó pillanat, amit most megélsz.”

Raschka Nathan Attila

közösségi és szociális munkás

raschkanathan@freemail.hu